

Kapetan fregate

mr DRAGOLJUB LUBURIĆ

Operacija protiv pomorskih snaga neprijatelja

Posljednjih desetak godina u našoj vojnoj teoriji pokrenuto je više zanimljivih pitanja iz domena operativne vještine Ratne mornarice (RM). Iz razumljivih razloga vojnopomorska misao i vježbovna praksa najčešće su se bavile problemima pripremanja i organiziranja operacija protiv neprijateljskih pomorsko-vazdušnih desanata, kao i pitanjima planiranja i izvođenja naših pomorsko-vazdušnih desantnih operacija. Druge operacije aktuelizirane su u onolikoj mjeri koliko su one utjecale na protivdesantnu i pomorsku obranu.

Jedna od tipičnih operacija, koja ima dugu povijesnu tradiciju u ratovima na moru, a vjerojatno će i u općenarodnom obrambenom ratu (ONOR) na jadranskom pomorskom vojištu (JPV) imati prvorazredan značaj jeste operacija protiv pomorskih snaga neprijatelja. Budući da se na određen način o ovoj operaciji u nas već i ranije pisalo,¹ cilj ovog rada nije revizija na poglede pojedinih autora, koji su se bavili ovim pitanjima. Izdvajanjem tipičnih slučajeva iz novi-

¹ Više o tome videti: Tomislav Bolfek, *Osnovne karakteristike operacija*, »Mornarički glasnik« br. 7/78.

je pomorske historije i analizom renomiranih stranih i naših teoretičara, ovdje se pokušava sagledati evolutivni put ove operacije, uočiti njene današnje karakteristike i shvatiti opravdanost operacije protiv pomorskih snaga neprijatelja u ONOR na moru.

Operacije protiv pomorskih snaga neprijatelja u prošlosti

Mada su ove operacije često primenjivane u dugoj tradiciji pomorskih ratova, u svom novom obliku one se javljaju u rusko-japanskom ratu od 1904. do 1905. godine. Tada je čuveni ruski admiral S. Makarov u jednom razdoblju rata iskoristio povoljnu operativnu situaciju prisilivši Japance da usku blokadu zamijene širokom, što mu je omogućilo da protivničku flotu tuče po dijelovima.

Kao tipični primjeri ove operacije, iz razdoblja prvog svjetskog rata, mogu se navesti: Jyllandska bitka 1916. godine u kojoj je njemačka flota Otvorenog mora planirala ovu operaciju protiv britanske Velike flote, zatim prepad austro-ugarske RM na luku Anconu 1914. godine, proboj Otrantske baraže itd.

I u drugom svjetskom ratu realiziran je veliki broj operacija protiv pomorskih snaga neprijatelja. Među njima, može se posebno istaći napad britanske na francusku flotu 1940. godine u bazi Mers al Kabir,² napad britanske palubne avijacije na pomorsku bazu Taranto, također iste godine,³ operacija japanske RM protiv američke flote na Havajima 1941. godine i sl.

Opisani slučajevi su, uglavnom, tipični po tome što su operacije izvedene protiv pomorskih snaga neprijatelja u njegovim bazama, a valja imati u vidu da je veliki broj takvih operacija realiziran i protiv neprijateljskih pomorskih snaga na moru. Uz slučaj Jyllandske bitke (dakle, operacije) iz prvog svjetskog rata, operacija protiv neprijateljskih pomor-

² Francuska flota izgubila je tom prilikom jedan bojni brod i jedan razarač, s ukupno 1.300 mornara. Videti: Vasiljević—Visković, *Velike pomorske bitke i operacije kroz istoriju*; BIGZ 1975, str. 235.

³ Italija je izgubila jedan bojni brod, jednu krstaricu i jedan razarač, a dva bojna broda su oštećena. Isto, str. 256.

skih snaga izvedena je i u čuvenoj bitki kod Matapana 1941. godine.⁴ Slične operacije vodile su se i prilikom gonjenja i uništenja njemačkih bojnih brodova »Bismarck«, »Scharnhorst« i dr. na Atlantiku, kao i u čuvenoj bitki u zaljevu Leyte na Pacifiku u drugom svjetskom ratu.

Opće je uvjerenje da poslije drugog svjetskog rata nije bilo tako spektakularnih operacija protiv neprijateljskih pomorskih snaga. Takve su tvrdnje samo djelimično točne, jer su se slične operacije izvodile i u lokalnim ratovima. Kao dokazi vođenja suvremenih operacija protiv pomorskih snaga neprijatelja mogu se navesti obostrane operacije što su ih jedno vrijeme Argentina i Velika Britanija vodile protiv protivničkih flota, a ispoljilo se u potapanju ratnih brodova zbog napada raketonosne avijacije, dejstvu podmornica protiv površinskih ratnih brodova itd.

Navedeni i još mnogi drugi primjeri formiraju dovoljno široku i pouzdanu empirijsku osnovicu za analizu teorijske misli, koja je pratila ili je prednjačila praktičnom razvoju ove vrste operacije.

Evolucija ideja o operacijama protiv pomorskih snaga neprijatelja

Teorijsko uobličavanje ovih operacija među prvima su učinili klasici novije vojnopomorske misli Mahan, Colomb i dr. To, međutim, ne znači da se pojedinim pitanjima ovih operacija teorijska misao nije i ranije bavila. Međutim, teoretska razrada ovih operacija najčešće je završavala na izvlačenju povijesnih iskustava i pouka, koje su bile relevantne za pojedine vladajuće pomorske sile u svijetu.

Teze o važnosti generalne bitke za ostvarenje prevlasti na moru (Mahan) i teze o uništenju, odnosno blokadi protivnika (Colomb) stimulativno su djelovale na razvoj pomorske ratne vještine mnogih zemalja pred prvi svjetski rat. Pred drugi svjetski rat pojedine pomorske velesile već su razradile koncepte svojih budućih pomorskih operacija utemeljene na različitim doktrinarnim opredjeljenjima.

⁴ Italijanski gubici, tom prilikom, bili su: tri krstarice i dva razarača. Isto, str. 258.

Izvlačeći pouke iz svojih neuspjelih operacija protiv pomorskih snaga u prvom svjetskom ratu, njemački vojni teoretičari odustali su pred drugi svjetski rat od ideje o nastavku ovih operacija. Umjesto operacije protiv pomorskih snaga neprijatelja, admiralštab, na čelu s Dönitzom, opredijelio se za doktrinu operacija protiv neprijateljskog strategijskog saobraćaja na Atlantiku. Italija, uzdajući se u brojnost svoje podmorničke flote, orijentirala se na sličnu pomorsku doktrinu kao i Njemačka. Cijeneci da je nemoguće ovladati Pacifikom dok nad američkim pomorskim snagama nije ostvarena prevlast, japanski admiralitet opredijelio se za doktrinu velikih strategijskih operacija protiv američke pacifičke flote.

Strategijske okolnosti u kojima se razvijao drugi svjetski rat na Atlantiku orijentirao je Veliku Britaniju na doktrinu vođenja operacija protiv njemačkih pomorskih snaga na moru. Sjedinjene Američke Države su se zbog poznatog razvoja strategijske situacije na Pacifiku, odlučile za koncept velikih strategijskih desantnih operacija na pacifičkim otocima i u Normandiji. Druge pomorske zemlje — Francuska, SSSR i dr. pred drugi svjetski rat, za razliku od spomenutih zemalja, nisu čvrsto definirale svoju pomorsku doktrinu. Vidljivo je da su doktrinarna opredjeljenja tadašnjih vodećih pomorskih sila prema pomorskim operacijama bila heterogena. Velika Britanija i Japan odlučili su se za doktrinu operacija protiv pomorskih snaga neprijatelja. Njemačka i Italija za operacije protiv neprijateljskog pomorskog saobraćaja, a SAD za doktrinu desantnih operacija. Zanimljivo je napomenuti da se iz tog razdoblja u našoj vojnoj teoriji ističu pojedini radovi o opravdanosti vođenja operacija protiv »glavnine flote neprijatelja«, što je pokretao i zastupao kapetan bojnog broda A. Bubov.⁵

Nakon drugog svjetskog rata pitanjima operacija protiv pomorskih snaga neprijatelja, izravno ili posredno, bavilo se više autora u svijetu,⁶ a u nas, češći su bili radovi B. Mamule, T. Bolfeka, D. Koleca i dr. U domaćoj literaturi o ovoj vrsti

⁵ Bubnov, A., *Strategija — vođenje rata na moru*, Dubrovnik 1937.

⁶ Sovjetski maršal Sokolovski pisao je još prije dvadesetak godina o »uništavanju grupacije flotnih snaga agresora, njegovih operativnih odreda — podmornica i nosača aviona u bazama i na moru...« (*Vojna strategija*, VIZ, Beograd, 1965, str. 196).

operacija, koje se više ne mogu tretirati samo generalnom bitkom,⁷ zanimljivi su stavovi što ih admiral Mamula izlaže u svojoj studiji »Mornarice na velikim i malim morima« i tekst koji je u »Strategiji oružane borbe« iz 1983. godine. Teza iz studije je da »već u drugom svjetskom ratu, osim u bitki kod Leyte nije bilo operacija koje bi imale karakter opšteg sudara flota zaraćenih strana, a još manje se to može očekivati u eventualnom ratu« (str. 144) — uopće ne proturiječi »Strategiji oružane borbe«, koja izričito navodi mogućnost *vođenja* operacija pomorskih snaga neprijatelja (str. 281). Polazeći od poznatih disciplina naše ratne vještine, evidentno je da se citirani stav iz studije odnosi na *strategijske* operacije, zbog čega autor i koristi odgovarajuću terminologiju strategijske kategorije — »opšti sudar flota...« Nabranje pomorskih operacija u »Strategiji oružane borbe« odnosi se na *operativni* nivo, a ne na strategijski, čime je koherentnost autorove teze sa »Strategijom« potpuno logična.

Evolucija doktrinarnih ideja i praktičnih opredjeljenja prema operacijama protiv neprijateljskih pomorskih snaga omogućava pristup ka razmatranju mjesta i uloge ove operacije u ONOR na moru.

Operacija protiv pomorskih snaga neprijatelja u općenarodnom obrambenom ratu

Okolnosti u kojima će se u ONOR organizirati i, eventualno, izvoditi ova operacija zavisit će od više uvjeta. Vrsta i varijanta agresije, kao i period rata, imat će dominirajuću ulogu. Prema vrsti i varijanti eventualne agresije na SFRJ, presudno bi moglo biti pitanje opće i posebne strategijske situacije na drugim evropskim pomorskim vojištima. Ako bi se glavne operacije između vojnih blokova izvodile na sjevernom ili centralnom kopnenom vojištu, Sjeverno i Baltičko more uz istočni Atlantik bili bi od izvanrednog strategijskog značaja za zaraćene strane. Južноеvropsko vojište sa svojim rubnim morima, među kojima i Jadransko more, bilo bi tada na pomoćnom pravcu glavnih blokovskih operacija. U takvoj situaciji, ako bi SFRJ, ne svojom krivicom, bila

⁷ Branko Mamula, *Mornarice na velikim i malim morima*, VIZ 1977, str. 139.

uvučena u rat, eventualna blokovska ili agresija s mora neke od članica bloka, zbog angažiranja glavnina napadačevih snaga izvan JPV, mogla bi biti — uslovno, relativno lakša varijanta agresije.

Međutim, ako bi se glavne ratne operacije izvodile u Sredozemlju, druga evropska pomorska vojišta imala bi relativno manji značaj. Velika koncentracija blokovskih i nacionalnih flotnih efektivna u Sredozemlju i njegovim rubnim morima, uvjetovala bi težu varijantu agresije na SFRJ. Neovisno od vrste i varijante agresije, svaki napadač će, vjerovatno, već od samog početka rata za realizaciju svojih vojnih ciljeva formirati odgovarajuće snage za realizaciju planiranih operacija. Dosadašnja iskustva potvrđuju da u početnom periodu rata dio svojih pomorskih snaga agresor, po pravilu, uvijek izdvaja za izolaciju i pomorsku blokadu protivnika, dakle i SFRJ. Razvojem mogućih operacija na čitavom ratištu, agresor bi sigurno došao u situaciju da nakon izvjesnog vremena, zbog pretrpljenih gubitaka u živoj sili i istrošenosti svojih materijalnih rezervi, mora započeti s organiziranjem svog pomorskog saobraćaja za što su mu potrebni ratni brodovi za zaštitu konvoja preko mora.

Ne zalazeći u dublju analizu i procjenu agresorovih potreba, evidentno je da komanda u čijoj je odgovornosti obrana SFRJ s mora u međuvremenu mora riješiti brojne operativne probleme, među kojima visoko rangiran značaj i mjesto ima planiranje i organiziranje operacije protiv pomorskih snaga neprijatelja. Važni zadaci koji će se rješavati i na JPV, kao što su zaštita mobilizacije, operativno-taktički razvoj snaga RM, osiguranje važnih komunikacija itd. stalno će biti izloženi neprijateljskim dejstvima, zbog čega se može tvrditi da eventualno izvođenje operacije protiv pomorskih snaga neprijatelja može pozitivno djelovati na izvršenje velikog broja zadataka naših oružanih snaga u ONOR na moru. Stoga, već od samog početka ratnih operacija naponi naše RM trebalo bi da budu usmjereni na maksimalno slabljenje agresora, čime koncept vođenja »prve bitke i prvih operacija« dobija svoj puni praktični smisao.⁸ Konkretiziranje tri glavna cilja prvih bitaka i operacija — da se: 1) primjenom različitih oblika i vidova dejstva prisili agresora da troši svoje

⁸ Branko Mamula, *Savremeni svijet i naša odbrana*, VIZ Beograd, 1985, str. 163—164.

snage a inicijativu prepusti braniocu; 2) agresoru onemogućava da iz jedne prelazi u drugu operaciju, i 3) prisili agresora na defanzivu⁹ — bez sumnje spada u domen operacija protiv pomorskih snaga neprijatelja.

Pojam i osnovne determinante operacije protiv pomorskih snaga neprijatelja

Do danas ova operacija u nas nije normativno definirana. U literaturi postoji više sličnih termina iz kojih je shvatljivo da je riječ o operacijama protiv pomorskih snaga neprijatelja. »Strategija oružane borbe« iz 1976. godine naziva je »pomorskom operacijom radi nanošenja gubitaka flotnim snagama« (str. 91), vidovsko pravilo Upotreba Ratne mornarice iz 1975. godine naziva je »operacijom za razbijanje operativnog sastava pomorskih snaga« (str. 32), kapetan bojnog broda T. Bolfek koristio je 1978. godine za nju naziv »operacija za razvijanje flotnih grupacija neprijatelja«, ¹⁰ a kapetan bojnog broda D. Kolec, u svom članku u »Mornaričkom glasniku« 1985. godine koristio je naziv »operacija za razbijanje mornaričkih grupacija neprijatelja« navodeći i razlog zbog čega nije upotrebio naziv prema Strategiji oružane borbe itd.¹¹

Posljedice višegodišnje normativne i publicističke terminološke neujednačenosti negativno su utjecale na pojmovno određenje definicije ove operacije. Zbog toga, dok se dublje ne analiziraju uzroci zbog čega je desetak godina ova operacija više puta mijenjala svoj naziv, bilo bi preuranjeno i pogrešno konstatirati da se radi o terminološkom haosu. Definirajući ciljeve i osnovne determinante operacije, normativna literatura i pojedini autori, među kojima je posebno snažan pečat ostavio general J. Ninković svojim »Teorijskim osnovama operatike« (1985) — jasno uočavaju glavne konstitutivne elemente njenog sadržaja što omogućava prihvatljivo definiranje i operacije protiv pomorskih snaga neprijatelja. U praksi su najčešće korišteni termini »izvođenje prevlasti

⁹ Isto.

¹⁰ »Mornarički glasnik« br. 6/78, str. 992.

¹¹ »Mornarički glasnik« br. 5/85, str. 758.

za određeno vrijeme»,¹² »kontrola ili nastojanje (agresora) da blokira određenu zonu«,¹³ »razbijanje flotnih ili mornaričkih grupacija« i dr. Stoga bi se, u nedostatku normativne definicije, ova operacija mogla definirati kao *obezbjedujuća napadna* operacija snaga RM i RV i PVO radi izvojevanja vlastite i *osporavanja* neprijateljske prevlasti na moru.

Dovodeći ovu definiciju u vezu s često isticanim ciljevima operacije protiv pomorskih snaga neprijatelja može se zapaziti: (1) da u njoj nije naglasak na tradicionalnom »razbijanju ili nanošenju što većih gubitaka neprijatelju«, jer to nije cilj, već način, put, metoda da se ostvari cilj, ne samo ove već i svih drugih operacija; (2) u definiciji je naglasak na — obezbjeđujućoj operaciji o kojoj u svojim radovima piše i admiral Mamula,¹⁴ što upućuje na zaključak da ova operacija omogućava izvođenje i *drugih* pomorskih operacija, te (3) organizacija, dinamika izvođenja i karakter planirane operacije protiv neprijateljskih pomorskih snaga izvodljiva je i tada, ako se agresoru *ospori* prevlast na moru.¹⁵

Determinante ove operacije imaju izvjesnu sličnost, ali i specifičnost prema drugim pomorskim operacijama. Cilj je ove operacije da se *razbiju* pomorske snage za *izolaciju i blokadu*, razbiju ili oslabe prvi borbeni dijelovi agresorovih desantnih snaga na moru. Time se stvaraju povoljni operativni uvjeti za izvođenje jedne od naših operacija — operacija protiv neprijateljskih operativnih pomorsko-vazdušnih desanata, operacije za obranu našeg pomorskog saobraćaja, operacije protiv neprijateljskog pomorskog saobraćaja, operacije za obezbjeđenje obimnijeg miniranja mora i drugih mogućih operacija u perspektivi. Slično kao i u drugim pomorskim operacijama, definirani cilj ove operacije ostvaruje se unaprijed planiranom razinom obostranih gubitaka. Nanošenje gubitaka neprijatelju može se ostvariti razbijanjem, neutraliziranjem ili uništenjem¹⁶ njegovih snaga i (ili) sredstava.

¹² *Strategija oružane borbe*, 1976, str. 91.

¹³ *Upotreba Ratne mornarice*, 1975, str. 32.

¹⁴ Branko Mamula, *Mornarice na velikim i malim morima*, str. 142.

¹⁵ *Isto*, str. 142—143.

¹⁶ U teoretskim razmatranjima procentualni nivo obično je za razbijanje — uništenje 15—30 odsto agresorovih pomorskih efektivna, za neutraliziranje — 30—60 odsto, a uništenje — od 60 do 90 odsto. Ova razgraničenja nisu normativnog već samo načelnog karaktera.

Ova bi se operacija mogla u određenim uvjetima izvoditi protiv »jačeg sastava« ratnih brodova, kao što su nosači aviona ili helikoptera s ukranim palubnim vazduhoplovima (avionima i helikopterima), raketnih krstarica, razarača, fregata, podmornica, minskih snaga, brodova za protivielektronsku borbu (PEB) itd. Glavne snage za izvođenje operacije protiv pomorskih snaga neprijatelja trebalo bi da budu jedinice RM — podvodne i površinske udarne pomorske snage, pomorsko-diverzantske jedinice, RV i PVO — lovačka i lovačko-bombarderska avijacija, obalske raketne baterije, jedinice obalske artiljerije velikog dometa i druge snage. Vlastite snage ostvaruju planirani cilj operacije kada agresor izgubi ili je prisiljen da izvuče dio snaga iz zone operacije pa time gubi operativnu prevlast na moru; zatim, kada je neprijateljska blokada razbijena ili neutralizirana, a eventualna neprijateljska desantna operacija ili druge operacije — odgođene.

Za razliku od operacije protiv neprijateljskog pomorsko-vazdušnog desanta ili vlastite pomorsko-vazdušno-desantne operacije, u kojima su neke determinante dosta točno određene, kao npr. prostor i vrijeme, iste veličine u operaciji protiv pomorskih snaga neprijatelja su neizvjesnije, a često i vrlo različite. Jer, u određenoj situaciji operativni cilj bi se mogao ostvariti istovremenim vođenjem operacije protiv više neprijateljskih pomorskih snaga (na moru ili u bazama) međusobno udaljenih i više stotina milja što zahtijeva duge pripreme. Operativni cilj se može ostvariti i nakon vrlo kratke pripreme ako su snage neprijatelja blizu mjesta — rejona baziranja — boravka naših snaga i, razumije se, kada to i drugi uslovi omogućavaju.

Jedna od tipičnih karakteristika determinanti ovih operacija bit će njihova vremenska ograničenost i kratkotrajnost faza i etapa. Zbog toga bi one, u načelu, mogle biti kratkotrajnije od ma koje druge pomorske operacije. Takve okolnosti mogle bi nastupiti u vrijeme kada se neprijateljske pomorske snage nalaze na popuni i zbrinjavanju, odnosno tehničkim pregledima ili opravci u svojim pomorskim bazama ili na moru. Očito je da se u slučaju neke od spomenutih neprijateljevih aktivnosti operacije moraju brzo, gotovo jednokratno realizirati. Zato bi se moglo tvrditi da bi jedna od posebnosti operacije protiv neprijateljskih pomorskih snaga bila u tome što bi se, načelno, izvela u jednoj, rijetko dvije

ili više etapa. Unutar etape operacije, pojedine faze koncentracije vlastitih snaga, nanošenje prethodnih i obezbeđujućih udara (kadkada i bez ove faze), vremenski će tek kratkotrajno prethoditi fazi glavnog udara i udaru drugih snaga za eksploataciju prethodnih faza.

Logično bi bilo pretpostaviti da zbog toga operacija protiv pomorskih snaga ima i mnoge odlike boja. Međutim, bez obzira na izvjesne vanjske manifestacije i analogiju s bojem, cjelokupna operacija ne bi imala identičan karakter. Bitne odrednice koje će razgraničavati, ne samo u teoriji već i u praksi, ovu operaciju od boja bile bi: (1) mjesto i uloga ove operacije točno su razgraničeni u horizontalnom i vertikalnom sistemu drugih operacija; (2) jasno definirani viši ciljevi ove operacije od taktičkih ciljeva boja na moru; (3) prostorno-vremenske determinante koje su dokazive većom zonom operacije od rejona u kojem se izvodi boj, odnosno vremenski duže angažiranje snaga u operaciji razlikuje ovu operaciju od boja; (4) angažirane snage u operaciji prelaze uobičajen taktički maksimum kompozicije snaga; (5) organizacija sadejstva, rukovođenja i komandovanja u operaciji uvijek je na operativnom nivou, dok je u boju na taktičkom ili samo izuzetno na taktičko-operativnom nivou, te (6) ishod ove operacije direktno se projicira na druge pomorske operacije, pomorsku obranu i protivdesantnu borbu na JPV, što nije uvijek slučaj u ishodu boja na moru. Opisani kvantitativno-kvalitativni i sadržajni činioci operacije višeg su reda od taktičkog nivoa. Zbog toga oni pripadaju oblasti operativne vještine RM čime se u ratnoj vještini uspostavlja logična veza između strategije, kao njene najviše grane i — operatike, s jedne; te operatike prema taktici, kao osnovnoj disciplini ratne vještine, s druge strane. Analogija i posebnost ove prema determinantama drugih operacija dozvoljava da se zaključi da na operativnom nivou postoji također čvrsta horizontalna povezanost između ove operacije i drugih pomorskih operacija. Kako se slična povezanost može dokazati između ove operacije i strategijskih operacija; odnosno ove operacije sa borbama i bojevima — koherentnost među disciplinama ratne vještine je očita.

Moguće varijante i problemi izvođenja operacije protiv pomorskih snaga neprijatelja

Jadransko more je usko more, ali s međunarodnog pravnog i geostrategijskog aspekta, ono ima mnoge karakterističke velikog mora. Razmatranje mogućih varijanti ove operacije izvodljivo je analiziranjem stupnja dijalektičke povezanosti svih njenih determinanti. Pri svemu, polazi se od sljedećeg: (1) cilj ove operacije ostvariv je i tada, ako se neprijatelju za izvjesno vrijeme ospori prevlast na moru, jer *»nije potrebno raspolagati istom ili približnom veličinom ratnih brodova da bi se uništila protivnička grupacija na moru i osporila prevlast«*,¹⁷ (2) neprijateljske pomorske snage bit će ključna nepoznanica ove, kao i svake druge pomorske operacije, i (3) nijedna operacija ne realizira se izvan prostora i vremena, pa zbog toga i ti parametri u određenoj situaciji mogu biti nepoznanice, koje mogu pozitivno, ali i negativno utjecati na ishod operacije.

Operacija protiv pomorskih snaga neprijatelja može se realizirati u ma kojem godišnjem dobu početnog ili narednog perioda rata. Ali godišnji i dnevni klimatsko-meteorološki uvjeti na moru po sadržaju, intenzitetu djelovanja i dužini trajanja — nisu identični klimatsko-meteorološkim uvjetima na kopnenim vojištima. Nepovoljni uvjeti nadolaze u zimskim mjesecima i odlikuju se po povećanom broju olujnih dana, vrlo niskoj oblačnosti, čestim i dugotrajnim kišama. Olujne bure s relativno niskim i neugodnim temperaturama tipičniji su za sjeverni Jadran, a olujna juga koja razvijaju velike valove, za srednji i južni Jadran. S druge strane, povremene, višednevne ekstremno visoke temperature i vlažnost vazduha u ljetnim mjesecima, iako u cjelini gledano, pozitivnije utječu na organiziranje i izvođenje operacije protiv pomorskih snaga neprijatelja, u određenim periodima mogu donositi nepredviđene probleme, koji se mogu negativno odražavati na psihofizičku kondiciju brodskih posada, letaća, pa i same borbene tehnike.

Pod osnovnom pretpostavkom da su neprijateljske pomorske snage angažirane u pomorskoj blokadi SFRJ, ova bi se pomorska operacija mogla realizirati u tri moguće varijante: (1) na privremeno zaposjednutoj teritoriji u našem teritori-

¹⁷ Branko Mamula, *Isto*, str. 119.

jalnomo moru; (2) na otvorenom moru, i (3) u samo izuzetnim slučajevima — u obalskom moru neprijatelja. Operacija bi se vodila protiv neprijateljskih blokadnih snaga, a po potrebi i neprijateljskih jedinica i operativnih sastava, koji bi prethodili ulasku neprijateljskih desantnih snaga na JPV za agresiju na SFRJ. Ako se ostvarenje cilja operacije planira na temelju prihvatljivog rizika prema Hurwitzovom ili Savaugeovom proračunu (>razuman rizik< bez operativno-taktičke ekspanacije ili svog kvantitativnog obilježja treba smatrati neodređenim i neobavezujućim terminom u jeziku ratne vještine), te mogućem alternativnom izboru odluke zasnovane na kriteriju »veće vjerojatnosti« nastupa određene situacije ili »veće opasnosti« — tada se na egzaktniji način dolazi do argumentiranijih operativno-taktičkih preporuka za realizaciju ma koje moguće varijante ove operacije. Pri tom, bazu mogućih varijanti čine kombinacije među determinantama operacije. Razumije se da se u razmatranju varijanti odabira samo jedna, a ne više varijanti operacije.

Ranije je konstatirano da je i u ovoj operaciji neprijatelj osnovna nepoznanica. Upravo zato, zbog specifičnih prostornih i vremenskih uvjeta u kojima bi se takva operacija mogla izvoditi u ONOR, jedan od aktuelnih problema komande koja rukovodi pripremama i izvođenjem operacije bit će pravovremeno planiranje i organiziranje odgovarajućih snaga u svakoj od mogućih varijanti operacije protiv pomorskih snaga neprijatelja. Sasvim je razumljivo da bi eventualno izvođenje ove operacije protiv neprijateljskih pomorskih snaga, koje bi se našle u zoni privremeno zaposjednute teritorije (radi obezbjeđenja agresorovog okupacijskog sistema) zahtijevalo organiziranje takve strukture združenog taktičkog sastava (ZTS) i snaga RV i PVO, koje bi se strukturalno razlikovale od izvođenja iste operacije na otvorenom moru (radi razbijanja ili uništenja agresorovih blokadnih snaga), ili u izvođenju operacije protiv neprijateljskih pomorskih snaga u njegovim bazama.

Mada obezbjeđenja borbenih dejstava u svakoj pomorskoj operaciji imaju velik značaj u izvođenju operacije protiv pomorskih snaga neprijatelja ona poprimaju prvorazrednu važnost. Pojedina obezbjeđenja — kao što su moralno-političko, obavještajno, bezbjednosno, PNHBOb, pozadinsko obezbjeđenje, borbeno osiguranje i maskiranje operacije predstavljat će, možda, ključ uspjeha operacije. Kako glavni sadržaj oru-

žane borbe u operaciji valja očekivati kroz obostrano visok intenzitet protiv vazdušne, artiljerijsko-raketne i elektronske borbe, permanentno obavještajno obezbjeđenje, naročito operativno izviđanje, pozadinsko i stalno borbeno osiguranje bit će osnovni minimum planiranja operacije bez kojeg ona ne bi imala izgleda na uspjeh. Valja napomenuti i svu složenost problema znavljanja ljudskog faktora i materijalnih resursa nakon operacije. Posljedice neminovnih gubitaka direktno će se odražavati i na uspjeh drugih pomorskih operacija, zbog čega je u mirnodopskom planiranju teško pretpostaviti mogućnost višekratnog izvođenja operacije protiv neprijateljskih pomorskih snaga.

Zaključno razmatranje

Duga vremenska empirijska baza i praksa modernih lokalnih ratova nedvosmisleno su afirmirali operaciju protiv neprijateljskih pomorskih snaga čime je ona dobila odgovarajući značaj među pomorskih operacijama. Dok su u prošlosti ovakvu operaciju mogle izvoditi samo velike pomorske sile, razvoj suvremene operativne vještine, naoružanje i oprema, omogućilo je i manjim zemljama da u ratu na moru izvedu operaciju protiv pomorskih snaga neprijatelja.

Kako je veza između ove i drugih pomorskih operacija dokaziva, jer je operacija protiv neprijateljskih pomorskih snaga gotovo u direktnoj funkciji drugih pomorskih operacija, i teorijski i praktično sazrijeli su svi uvjeti da se ovoj operaciji posveti isto toliko pažnje koliko smo do sada poklanjali protivdesantnim i desantnim operacijama. Hipoteze o rizičnosti i sumnje u opravdanost operacije protiv pomorskih snaga u istoj mjeri su diskutabilne kao i poznata razmatranja opravdanosti ili neopravdanosti planiranja i izvođenja npr. desantnih operacija.

Ograničenja koja se postavljaju pred svaki članak ne omogućavaju nam da se šire osvrnemo i razmotrimo i druga vrlo bitna pitanja operacije protiv pomorskih snaga neprijatelja, kao što su: (1) opis karaktera operacije; (2) moguće varijante pojedinih faza jedne etape ove operacije, kao i varijante realizacije pojedinih faza udara (prethodnog, glavnog i eksploatacije ranijih udara); (3) rukovođenje i komandovanje

u operaciji; (4) varijante i mogućnosti obezbjeđenja operacije; (5) pozadinsko obezbjeđenje, a naročito izvlačenje oštećenih brodova i spasavanje brodskih i vazduhoplovnih posada kada je zona operacije daleko od našeg teritorijalnog mora itd. Bilo bi korisno kada bi se i takva pitanja razmatrala, bilo u kontekstu ove ili drugih pomorskih operacija.

Koncepcija općenarodne obrane i društvene samozaštite nalaže da se u pripremanju za općenarodni obrambeni rat pravovremeno razmotre i iskoriste svi obrambeni potencijali. Operaciju protiv pomorskih snaga neprijatelja treba shvatiti potencijalom za slamanje agresora na JPV u ratu, koji bi Jugoslaviji mogao biti nametnut.

Literatura:

1. Kasteks, R, *Strategijske teorije*, VIZ, Beograd, 1960.
2. Mamula, B, *Mornarice na velikim i malim morima*, VIZ, Beograd, 1977.
3. Mamula, B, *Savremeni svijet i naša odbrana*, VIZ, Beograd, 1985.
4. Ninković, J, *Teorijske osnove operatike*, VIZ, Beograd, 1985.
5. Sokolovski, V. D., *Vojna strategija*, VIZ, Beograd, 1960.
6. *Strategija oružane borbe*, 1976. i 1983.
7. *Upotreba Ratne mornarice*, 1975.
8. *Vojna enciklopedija*, tom VI, drugo izdanje, 1973.

SUMMARY

OPERATION AGAINST ENEMY NAVAL FORCES

After reviewing the main directions of the post-war development of the operational art in the Yugoslav Navy, that dealt in practice and theory mostly with issues of planning and organization of operations against amphibious and airborne attacks undertaken by an aggressor or with preparation of own such attacks, the author points out also a potentiality of carrying out of other kinds of operations at sea in the total national defence war against the enemy naval forces. On the basis of an analysis of circumstances in which such an operation could be undertaken, a conclusion is made that the operation will be primarily intended for breaking the aggressor's naval blockade of the SFR Yugoslavia.

The following definition of an operation against the enemy naval forces is given: the combat security attack operation carried out by the Navy, Army and Air Defence forces with the aim of gaining superiority at sea, or denying it to the enemy. In a discussion of determinants of the operation, the author attempts to operationalize more precisely its aim and the manner of its realization. The traditional formula of »crushing the enemy forces and inflicting them as great losses as possible« cannot be the aim of the operation but rather a way, manner or method of attaining its aim.

After pointing out the theoretical and practical reaffirmation of the operation undertaken against the enemy naval forces, the author outlines concrete fields that deserve further consideration and study, such as: the description of the operation; variants of making strikes against the enemy forces; command and control; security and support, etc.

RESUME

OPERATION CONTRE LES FORCES NAVALES ENNEMIES

Traitant des principaux courants suivis dans son développement par l'art de l'opération de la Marine de guerre yougoslave, dans l'après-guerre, qui, en théorie et en pratique, était principalement axé sur les questions de planification et d'organisation des opérations contre les unités aéroportées-débarquées de l'agresseur, c'est-à-dire de préparatifs et d'exécution des opérations menées par les unités aéroportées-débarquées propres, l'auteur du présent article tente d'indiquer aussi les possibilités éventuelles d'organisation et d'exécution d'autres opérations navales, dans le cadre de la guerre populaire généralisée défensive, parmi lesquelles, notamment, l'opération contre les forces navales ennemies. Après analyse faite des circonstances dans lesquelles cette opération pourrait être réalisée, l'auteur conclut que celle-ci est destinée, tout d'abord,

à briser le blocus maritime que l'agresseur aurait infligé à la RSFY.

L'opération contre les forces navales ennemies est conçue de sorte à assurer l'opération offensive des forces de la Marine de guerre, de l'Armée de l'Air et de défense antiaérienne en vue d'assurer la suprématie sur mer et de contrecarrer celle de l'ennemi. Analysant les éléments déterminants de l'opération, l'auteur du présent article s'efforce d'opérationnaliser avec plus de précision son objectif et ces modalités d'exécution. La formule traditionnelle consistant à »briser l'ennemi et lui faire subir d'aussi grosses pertes que possible« ne saurait être l'objectif de l'opération; elle sert de voie, de moyen ou de méthode d'exécution de ladite opération.

Par la mise en relief de la valeur théorique et pratique de l'opération contre les forces navales ennemies, dans la partie finale de l'article, sont concrétisés les domaines qu'il convient de considérer et d'étudier, à savoir la description de cette opération, les variantes des coups à porter, la direction, le commandement et le soutien logistique de l'opération, etc.

РЕЗЮМЕ

ОПЕРАЦИЯ ПРОТИВ ВОЕННО-МОРСКИХ СИЛ ПРОТИВНИКА

Рассматривая главные направления послевоенного развития югославского оперативного искусства военно-морского флота, которое на практике и в теории преимущественно занималось вопросами планирования и организации операции против военно-морских воздушных десантов агрессора, т. е. подготовкой и выполнением собственных военно-морских воздушных десантных операций, в труде автор указывает и на потенциальные возможности проведения и других военно-морских операций во всенародной оборонительной войне, к которым относится и операция против военно-морских сил противника. На основании анализа обстоятельств, в которых можно было бы такую операцию реализовать, делается вывод, что такая операция в первую очередь назначится для разгрома военно-морской блокады агрессора.

Операция против военно-морских сил определяется обеспечивающей наступающей операцией сил ВМФ, ВВС и ПВО, с целью проведения собственной и оспаривания превосходства противника на море. При обсуждении детерминантов операции, в труде делается попытка более точно определить цель и способ ее реализации. Традиционная формулировка „разгрома и нанесения предельных потерь противнику“ не может быть целью операции, но только путь, способ или метод достижения цели операции.

Подчеркивая теоретическое и практически утверждение операции против военно-морских сил противника, в заключении конкретизируются области, которые надо рассматривать и изучать, как описание такой операции, варианты нанесения удара, управление, обеспечение операции и др.